

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de Staatssecretaris d.d. 14 juli 2017 over de toekomst van de onafhankelijke journalistiek in Nederland (Kamerstuk 32 827, nr. 116

De fungerend voorzitter van de commissie,
Van Tellegen

De adjunct-griffier van de commissie,
Bošnjaković

Inhoud

I.	Vragen en opmerkingen uit de fracties	2
	Algemeen	2
	1. Duurzame nieuwsvoorziening in een globaliserende markt	3
	2. Impact van personalisering op de nieuwsvoorziening van het publiek	4
	3. Lokale en regionale journalistiek	5
	4. Onderzoekjournalistiek	5
II.	Reactie van de Staatssecretaris	6

I. Vragen en opmerkingen uit de fracties

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brief van de Staatssecretaris over de opzet van het onderzoek naar de toekomst van de onafhankelijke journalistiek in Nederland. De leden hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

Welke verandering ziet de Staatssecretaris in het journalistieke landschap ten opzichte van het onderzoek van de RMO¹ uit 2014? Zijn de daaruit volgende vier scenario's voor de toekomstige sector drie jaar later nog steeds relevant? Neemt de Staatssecretaris deze scenario's ook mee in het onderzoek?

De leden merken voorts op dat de Staatssecretaris beschrijft dat de taak van de overheid tweeledig is en noemt daarin het scheppen van gunstige omstandigheden voor kwaliteit, diversiteit, innovatie en ondernemerschap en het stimuleren en faciliteren van eigen verantwoordelijkheid. Welke definities gebruikt de Staatssecretaris in de operationalisatie van het onderzoek voor begrippen als «kwaliteit», «diversiteit», «innovatie», «ondernemerschap» en «eigen verantwoordelijkheid» in relatie tot onafhankelijke journalistiek, zo vragen zij.

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de opzet voor het onderzoek naar de toekomst van de onafhankelijke journalistiek in Nederland. Deze leden maken zich al enige tijd zorgen over de toekomst van de onafhankelijke journalistiek en lezen dat met de voorliggende onderzoeksopzet uitvoering wordt gegeven aan de aangenomen motie van de leden Heerma en Mohandis². De voornoemde leden hebben echter bedenkingen bij de onderzoeksopzet die voorligt. Zij zijn namelijk van mening dat binnen het onderzoek meer ruimte voor de onderzoekers zou moeten zijn om de toekomst te schetsen en oplossingen aan te dragen, zonder daar al bij voorbaat te worden gestuurd door de huidige bewindspersoon. Deze leden hebben daarom een aantal vragen over de onderzoeksopzet.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief over het onderzoek naar de toekomst van de onafhankelijke journalistiek in Nederland. Deze leden verwachten veel van het onderzoek, dat wordt uitgevoerd in een tijd dat verdienmodellen van traditionele kwaliteitsmedia onder druk staan. Op hoofdlijnen is de onderzoeksopzet een reflectie van de aandachtspunten die de Kamer heeft gedeeld in moties en debatten. Desondanks menen de leden dat de onderzoeksopzet nog niet compleet is, en meer ruimte kan geven aan de onderzoekers om buiten de door de Staatssecretaris uitgezette lijnen onderzoek te doen en

¹ RMO: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling

² Kamerstuk 34 550 VIII, nr. 82

oplossingen aan te dragen. Daarom hebben voornoemde leden nog een aantal vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de brief van Staatssecretaris over de toekomst van het mediabeleid. De leden zijn tevreden dat de Staatssecretaris onderzoek wil doen naar de vier genoemde thema's, maar zij vragen zich af of de Staatssecretaris in deze onderzoeken ook doelgericht wil zoeken naar oplossingen voor de knelpunten die worden geïdentificeerd in de onderzoeken.

De leden van de SP-fractie merken op dat onafhankelijke, kritische journalistiek een onmisbare factor in een goed functionerende democratie is. De leden delen de zorgen dat deze journalistiek steeds meer onder druk komt te staan. Zij zijn dan ook blij om te lezen dat deze zorgen worden gedeeld.

1. Duurzame nieuwsvoorziening in een globaliserende markt

De leden van de VVD-fractie delen de opvattingen van de Staatssecretaris over het creëren van een eerlijker speelveld, maar niet met meer regelgeving. Het voorstel voor een rondetafelgesprek ter ondersteuning van een bedrijfseconomisch onderzoek krijgt dan ook de steun van deze leden. De leden zijn tevens tevreden met de toezegging van de Staatssecretaris om onder het kopje «stand van de wetenschap» uiteenlopende visies op personalisering van media uiteen te zetten als voorbereiding voor een ander rondetafelgesprek en zijn daarnaast erg benieuwd naar de voorbeelden van zaken die de sector zelf kan doen op lokaal – en regionaal niveau. Een toekomstbestendig stelsel houdt ook in dat creatieve samenwerkingsverbanden en innovatie worden gestimuleerd. Kan de Staatssecretaris aangeven of de randvoorwaarden hiervoor aanwezig zijn? Biedt de huidige regelgeving hier voldoende ruimte voor, zo vragen zij.

De leden van de CDA-fractie merken op dat de Staatssecretaris bij het onderwerp «een eerlijk speelveld» schrijft dat hij geen voorstander is van regelgeving voor audiovisuele diensten, mede vanwege het ontbreken van een impactanalyse. De leden vinden dit teleurstellend en vragen waarom er niet wordt gekozen om in het kader van het onderzoek een dergelijke impactanalyse in de Nederlandse situatie te maken, vooruitlopend op de richtlijn.

De leden onderkennen voorts dat een onafhankelijke infrastructuur van belang is voor het informeren van burgers, en daarmee een nationaal belang dient. Ondanks de voortgaande globalisering kan het ook op het vlak van de journalistieke infrastructuur goed zijn om de eigendomsverhoudingen in de gaten te houden. De voornoemde leden vragen welk deel van de media in Nederland in Nederlandse handen is en wat een wenselijke verhouding tussen buitenlands eigendom en Nederlands eigendom. Hoe garanderen we wettelijk onafhankelijke media? Is daarvoor Nederlands eigendom noodzakelijk? De leden willen weten of dit soort vragen in het onderzoek kunnen worden meegenomen.

Tevens merken de leden op dat de Staatssecretaris een verkenning van duurzame businessmodellen aankondigt. Dit adresseert de fundamentele vraag hoe er geïnvesteerd kan blijven worden in hoogwaardige Nederlandse journalistiek. Wat de leden betreft gaat hier de vraag aan vooraf wat er moet worden gefinancierd. Deze leden vragen daarom wat de Staatssecretaris als een toereikend aanbod van journalistieke productie ziet en wat daar onderdeel van uitmaakt. Pas als hier een duidelijk beeld

van is, kan wat betreft deze leden de vraag naar de financiering worden gesteld en naar een duurzame financieringsvorm worden gezocht.

De leden van de D66-fractie lezen dat er momenteel wordt onderhandeld over de herziening van de Audiovisuele mediadiensten richtlijn. De leden willen graag weten welke andere richtlijnen dan wel instrumenten die kunnen bijdragen aan een gelijk en eerlijk speelveld reeds in beeld zijn gebracht.

De leden van de GroenLinks-fractie bemerken dat een grote groep jongeren digitale platforms gebruiken om het nieuws te volgen. In het kader van dit grote bereik en gebruik, vragen zij of de Staatssecretaris de mening deelt dat er meer moet worden geïnvesteerd in digitale platforms, zoals NPO³ start. Is de Staatssecretaris het eens dat een bijdrage van € 2,95 per maand een drempel vormt voor gebruikers om lid te worden van NPO start? Zo ja, waarom en zo nee, waarom niet? Hoeveel gebruikers heeft NPO start op dit moment?

De voornoemde leden merken op het van het belang is dat de NPO ook online zichtbaar blijft. Wat is in dit kader de mening van de Staatssecretaris over een digitale *must-carry*? Is de Staatssecretaris bereid de mogelijkheid van de digitale *must-carry* nader te onderzoeken, zo vragen zij.

De leden van de SP-fractie lezen dat de Staatssecretaris wel een eerlijker speelveld tussen nationale en internationale bedrijven wil creëren, maar geeft daarbij ook al bij voorbaat aan extra regelgeving overbodig te vinden. De genoemde leden lijkt dat op z'n minst een voorbarige conclusie, voordat er onderzoek is gedaan. Deze leden willen dan ook graag de garantie dat dit niet bij voorbaat wordt uitgesloten. Kan er in het onderzoek ook worden meegenomen om bijzonder grote (internationale) platformen bijvoorbeeld meer heffing te laten betalen? Zo niet, waarom niet?

De leden stellen voorts vast dat de Staatssecretaris opmerkt dat veel mediabedrijven te maken krijgen met teruglopende advertentie-inkomsten. De oplossing die wordt aangedragen, is een ronde tafel waar verschillende businessmodellen zullen worden besproken. De leden vragen of de Staatssecretaris de zorgen deelt dat door een grote invloed van de advertentiemarkt, de onafhankelijke, kritische journalistiek ook onder de druk komt te staan? Of is de Staatssecretaris niet bekend met het spreekwoord «wiens brood men eet, diens woord men spreekt», zo vragen zij.

2. Impact van personalisering op de nieuwsvoorziening van het publiek

De leden van de GroenLinks-fractie willen graag benadrukken dat het gebruik van algoritmes door de commerciële partijen een gevaar kan zijn voor de nieuwsconsument. Het risico is dat een burger in een «filter bubbel» terecht komt en het nieuwsaanbod beperkt en eenzijdig is. Zij zijn dan ook blij dat de Staatssecretaris dit gevaar ziet en dat hij de noodzaak erkent voor mediawijsheid. De Staatssecretaris geeft echter aan dat er nu een afzonderlijk traject loopt over de plaats van mediawijsheid in het primair – en voortgezet onderwijs. Ziet de Staatssecretaris mogelijkheden om buiten het curriculum op primair – en voortgezet onderwijs aandacht te geven aan mediawijsheid voor jongeren?

³ NPO: Nederlandse publieke omroep

De Staatssecretaris benadrukt de noodzaak voor mediawijsheid van het gehele publiek, ook voor volwassen en senioren. Is de Staatssecretaris bereid om ook aan deze doelgroep aandacht te besteden? Daarnaast maken de voornoemde leden zich zorgen over het bestaan van *fake news*. Wat vindt de Staatssecretaris van deze ontwikkeling en is hij voornemens hierover maatregelen te nemen, zo vragen zij.

3. Lokale en regionale journalistiek

De leden van de D66-fractie nemen kennis van het feit dat enkele journalistieke publiek-private samenwerkingen een stille dood zijn gestorven door cultuurverschillen. Zij willen graag meer inzicht in deze cultuurverschillen. Daarnaast willen de leden graag weten of en hoe de subsidieregelingen van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek hebben bijgedragen aan het wegnemen van deze cultuurverschillen.

De leden van de GroenLinks-fractie hechten zeer veel waarde aan de lokale en regionale journalistiek. Gezien het feit dat door de decentralisaties in de zorg gemeentes meer taken hebben gekregen, moet de controle vanuit de journalistiek op de lokale politiek goed geregeld zijn. De leden vragen daarom wat de Staatssecretaris vindt van het initiatief van de NLPO⁴ om streekomroepen te vormen.

De leden van de SP-fractie lezen dat de Staatssecretaris nog meer onderzoeken wil doen naar de rol van de regionale journalistiek, na het aanhalen van meerdere relevante onderzoeken. De genoemde leden zien ook dat de verschraving van de lokale (onderzoeks-)journalistiek een probleem is maar hebben niet nog een onderzoek nodig om dat bevestigd te zien. Deze leden hebben al vaker gepleit voor een regionaal mediafonds waar lokale onderzoeksjournalistieke projecten uit kunnen worden gefinancierd. Hoe staat de Staatssecretaris daar tegenover, en zou deze optie, mocht er toch nog meer onderzoek worden gedaan, kunnen worden meegenomen, zo vragen zij.

4. Onderzoekjournalistiek

De leden van de VVD-fractie zijn tevreden met de inzet van de Staatssecretaris om onderzoeksjournalistiek onderdeel te maken van het onderzoek en willen daarbij aan de Staatssecretaris vragen of hij inzichtelijk kan maken hoeveel middelen er naar onderzoeksjournalistiek gaan, uitgesplitst naar publiek en privaat. Graag ontvangen de genoemde leden een toelichting van de Staatssecretaris.

De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat de Staatssecretaris de verantwoordelijkheid voor het duurzaam financieren terecht bij de partners in het medialandschap neerlegt. Deze leden wijzen er echter op dat overheidsfinanciering ook een rol speelt. Daarom vragen deze leden hoe de overheden aan tafel zitten. Is de Staatssecretaris bereid om ook overwegingen over publieke financiering of, indien nodig, aanpassing van beleid en/of wet- en regelgeving in het onderzoek in te brengen?

Voorts merken de genoemde leden op dat de Staatssecretaris terecht stelt dat de lokale en regionale journalistiek specifieke aandacht vragen. De leden missen hierbij de vraag in hoeverre de nationaal opererende media op dit moment in staat zijn regionale journalistiek in beeld te brengen (is zij voldoende verankerd in de diverse regio's) en daarmee de regionale/ lokale media versterken. Deze leden vragen hoe publieke nationale media hieraan een bijdrage zouden kunnen of moeten leveren, als onderdeel van

⁴ NLPO: Nederlandse Lokale Publieke Omroepen

een samenhangend stelsel van media. Is de Staatssecretaris bereid dit in de onderzoeksopzet mee te nemen? Zo nee, waarom niet, zo vragen zij.

De leden van de D66-fractie hechten veel waarde aan een sterke waakhondfunctie van lokale en regionale omroepen. Zij maken zich echter zorgen over de bekostiging van deze omroepen, de daarbij horende besluitvormingsmacht bij gemeenten en de gevolgen hiervan voor de open cultuur waarin omroepen hun waakhond- of signaleringsfunctie moeten kunnen uitoefenen. Kan de Staatssecretaris dit meenemen in het onderzoek? De Staatssecretaris noemt het duurzaam financieren een belangrijke verantwoordelijkheid van de partners in het medialandschap. Kan de Staatssecretaris in het onderzoek ook meenemen in hoeverre lokale en regionale media duurzaam gefinancierd worden door hun publieke partners en op welke wijze die financiering hun onafhankelijkheid beïnvloedt?

Deze leden lezen dat er een ronde tafel wordt georganiseerd om met relevante partijen in gesprek te gaan over de definitie van onderzoeksjournalistiek en de verdere opzet van het onderzoek. In het lijstje van relevante partijen ontbreken onafhankelijke journalisten die niet noodzakelijkerwijs onderdeel uitmaken van de koepelorganisaties en werken voor nieuwe online mediaplatforms als De Correspondent of Follow The Money (FTM). Kan de Staatssecretaris ervoor zorgen dat er ook journalisten van dergelijke onafhankelijke mediaplatforms kunnen deelnemen aan de ronde tafel, zo vragen zij.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het gesprek met de NPO over de onderzoeksjournalistiek reeds heeft plaatsgevonden, zoals in de motie van de leden Ellemeets en Yeşilgöz-Zegerius⁵ is gevraagd en reeds door de Staatssecretaris toegezegd. Zo ja, wat waren de belangrijkste uitkomsten van dit gesprek, zo vragen zij.

II. Reactie van de Staatssecretaris

⁵ Kamerstuk 32 827, nr. 105